

С. Ф. ДЕНИСОВ

Сергій Федорович Денисов, кандидат юридичних наук, доцент, професор Інституту права імені Володимира Сташиса Класичного приватного університету

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ МОЛОДІ ПІД ЧАС ДОЗВІЛЛЯ У ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

Молодіжна злочинність в даний час залишається однією з гострих проблем українського суспільства, оскільки держава виявилася не готовою до того, щоб забезпечити молодому поколінню можливість нормально і гармонійно розвиватися. Неефективність існуючої системи запобігання антигромадських явищ у молодіжному середовищі, зумовлює необхідність пошуку нових шляхів вирішення вказаних проблем, над пошуком яких працює широке коло фахівців різних наукових галузей: кримінології, психології, педагогіки, соціології тощо. Одним з таких шляхів є організація вільного часу молоді. Кримінологи давно звертають увагу на цю проблему, вказуючи, що більшість злочинів молоді вчиняються у сфері дозвілля, і, як правило, саме дозвільні групи молоді можуть трансформуватися в злочинні. Чим менш структурований час останніх, тим більшою мірою вони схильні заповнювати часові вакууми різними екстраординарними розвагами, які часто зводяться до алкоголізації, споживання наркотиків, перегляду порнографічних фільмів, участі в деструктивних релігійних ритуалах тощо. Молодь прагне до гостроти відчуттів, а тому неорганізований і неструктурований час стає часом «пошуку розваг», включаючи вчинення злочинів.

У радянський період молодь була включена в різні тотальні організації, які тим чи іншим чином структурували її час: було підраховано, що бюджет часу молодої людини на 80% добових часовитрат був заповнений навчанням, роботою і різними видами громадської активності. Проте, і це не вберігало певну частину молодих людей від кримінальних захоплень. В Україні періоду незалежності інфраструктура часу дозвілля для молоді переживає стан кризи через загострення політичних, соціально-економічних проблем, а їх складність проєцирується на неефективність системи виховного впливу на осіб, не пристосованих до суспільного середовища: нестача коштів, відсутність кваліфікованих педагогів, загальне зубожіння суспільства тощо. Як попередньо зазначалось, на цьому тлі може з'явитися ціле покоління не витребуваних молодих людей, для яких кримінальний спосіб життя стане привабливою перспективою¹. Саме тому, необхідно не лише докладніше розглянути специфічні аспекти злочинів, що вчинені молодими людьми саме у період дозвілля, а й виділити певні шляхи для їх запобігання.

Проблема криміналізації поведінки молоді в сфері дозвілля частково розглядалася в працях С. Алімова, М. Бабаєва, В. Батиргарєєвої, О. Бугери, М. Ветрова, Л. Волошиної, В. Голіни, А. Долгової, В. Дрьоміна, Г. Забрянського, А. Закалюка, К. Ігошева, О. Кальмана, О. Костенка, М. Крутера, Н. Пісоцької, В. Ревіна, І. Туркевич, Г. Хохрякова, В. Шакуна, Н. Яницької та інших². Публікації зазначених авторів з обраної теми можна поділити на дві групи, а саме: 1) монографії і статті із загальної кримінології, що тематично орієнтовані на висвітлення причин кризи у сфері організації дозвілля в пострадянській Україні. Основні ідеї, викладені в цих роботах, можна звести до наступних положень: криза у сфері організації молодіжного дозвілля була породжена значною мірою залишковим принципом фінансування цих установ; у процесі організації була наявна надмірна формалізованість, що призводило до втрати інтересу молодих людей до державно-організованих форм структурування часу дозвілля; в організації дозвілля спостерігалася ідеологічна заангажованість, що слугувало додатковим негативним чинником для молодих людей, які намагалися включитись у сферу дозвілля; 2) монографії і статті, які дозволяють сформулювати наступні ідеї щодо представленої теми: сфера дозвілля була організована нерівномірно, з прив'язкою до певних територіальних одиниць, що породжувало розрив між центром та периферією, між великими містами та обласними центрами, селами та селищами; рецепція і засвоєння соціокультурних стандартів молодіжних субкультурних груп молоддю України призводило на практиці до поширення криміногенних девіацій; при появі різних показників високої криміналізованості поведінки молодих людей спостерігалася «перекидання» відповідальності від педагогів на систему організації дозвілля і через них – на правоохоронні органи.

Кримінологічна характеристика злочинів, що вчинюються молоддю, переконливо свідчить про наростання жорстокості й агресивності їх протиправної поведінки. На частку молоді припадає майже половина (45 %) всіх тяжких і особливо тяжких злочинів³. Злочинність молоді має високий рівень латентності, що пов'язано з віком злочинців, переключеними соціальними цінностями та стереотипами, які заважають правильно сприймати ситуацію, що склалася та, як наслідок, не сприяють зверненню до правоохоронних органів постраждалих від злочину.

Проблеми відхиленя у поведінці у період дозвілля молоді впродовж останніх десятиріч набувають дедалі більшої актуальності, оскільки кількість правопорушень, злочинів, вчинених молодими людьми, суттєво зростає. Радикальні перетворення в політичних, соціальних, економічних умовах і в суспільній свідомості громадян України, які привнесли в суспільне життя чимало позитивного, призвели водночас до загострення суперечностей у молодіжному середовищі. Чинники формування злочинності молоді становлять собою ті загальні, глибинні, стійкі зв'язки й тенденції, що визначають сам характер конкретного злочину, суперечності, що лежать у його підґрунті. Найбільш суттєвими з них є: соціальні умови (неблагополучні сім'ї, недостатній життєвий досвід); бездоглядність у підлітковому віці; невідповідність організаційної роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань сім'ї й дитинства реальним потребам суспільства; відсутність сформованої ланки спеціально-виховної роботи із молоддю. Як бачимо, причини кризового становища в сфері організації дозвілля молоді є множинними і суперечливими.

Чинники формування злочинності молоді становлять собою ті загальні, глибинні, стійкі зв'язки й тенденції, що визначають сам характер конкретного злочину, суперечності, що лежать у його підґрунті. Численні кримінологічні дослідження умов життя й виховання таких осіб показали, що ці умови, як правило, різко відрізняються від тих, у яких жила й розвивалася молодь за радянських часів. Значною мірою це пояснюється тим, що, незважаючи на зростання матеріальної бази, призначеної для організації дозвілля, у колишньому СРСР утворилися серйозні диспропорції в розвитку відповідної мережі установ, а також у територіальному розміщенні відповідних закладів та організацій. Збільшення їх числа не завжди відповідало якості дозвільних послуг, не враховувало повною мірою процеси інтенсивного перерозподілу їх між сільською та міською місцевостями, між Заходом та Сходом республіки, між регіонами з промисловістю, що швидко розвивається та дотаційними областями, не повною мірою враховувало культурні інтереси громадян тощо. Так, існувала явна нерівномірність у розміщенні культурно-освітніх і інших установ дозвілля в населених пунктах. Вони, як правило, дислокувалися в центрі великих міст та обласних центрів. Периферія, віддалені мікрорайони, райони новобудов були практично позбавлені відповідної інфраструктури. У великих містах це призводило до постійних внутрішньо-міських міграційних процесів, загострювало соціальні протиріччя між групами підлітків з різних по своїй «культурних насиченості» районів, вело до конфліктних відносин між ними, зумовлювало формування груп із кримінальною спрямованістю, насамперед у районах з несформованою сферою дозвілля⁴.

Істотно знижувало виховний потенціал установ дозвілля і те, що вони, в основному, були розраховані на «індустріально-вальної» характер проведення розважально-ідеологічних заходів. Палаці і будинку культури, клуби перетворилися власне кажучи в прокатні площадки (кіно, концерти, виїзні спектаклі, місця проведення офіційних свят тощо). У більшості міських мікрорайонів, не говорячи про сільську місцевість, фактично існували умови тільки для пасивного проведення відпочинку. Мало чи майже не було зовсім невеликих театрів-студій камерного типу, художніх салонів, сімейних, молодіжних кафе і т.ін.

Планові, фінансові органи країни завжди розглядали культурне будівництво взагалі як деяке нерентабельне навантаження на економіку, як чисто збиткові витрати. Результатом такого підходу було, наприклад, те, що в одинадцятій п'ятирічці скоротилися темпи культурного будівництва, не були виконані плани по введенню цих об'єктів і в перші роки дванадцятої п'ятирічки. В останні роки існування СРСР такі заклади не мали достатнього устаткування, меблів, знаходилися в занедбаному стані. У багатьох не було опалення, водопроводу. Половина денних ПТУ не мало спортивних залів і площадок, достатньої кількості приміщень для проведення культурно-масової роботи. Більше половини колгоспів і радгоспів і третя частина районних центрів не мали спортивних споруджень. У кожній третій сільській школі країни не було занять фізкультурою. Декілька тисяч підприємств країни не мали ні тільки своїх клубів, але й інших приміщень для роботи з молоддю. Кошти, інші матеріальні ресурси, що виділялися на проведення виховної роботи за місцем проживання, також не забезпечували необхідних умов для організації дозвілля.

У силу названих причин зусилля, витрачені в ряді регіонів країни на розширення мережі дозвільних закладів, не дали належних результатів для поліпшення умов виховної і профілактичної роботи в мікрорайонах. Але все це сьогодні представляється прикрими дрібницями в порівнянні з тим, що за короткий період відбулося в Україні зі сферою дозвілля після розпаду СРСР. Через відсутність фінансування, відтоку фахівців, відчуження матеріальної бази більшість цих установ не має навіть мінімальних умов для забезпечення своєї діяльності. За період з 1991 р. припинили роботу сотні тисяч гуртків художньої самодіяльності, творчих аматорських об'єднань, клубів, шкіл. Практично зруйнована система занять з молоддю фізкультурою і спортом за місцем проживання. Щороку відбувається скорочення і перерозподіл дозвільних установ, клубів, спортивних секцій і т.ін., що перетворюються на комерційні структури. Особливо масового характеру набуло використання кінотеатрів задля розміщення комерційних фірм. У 5–10 разів скоротилися можливості бібліотек у поповненні фондів. Різко скорочується число літніх дитячих оздоровчих установ. Особливо тривожною тенденцією є процес руйнування інфраструктури культури.

Багаточисельні дослідження доводять, що навіть міста, у яких була досить розвинута мережа установ культури, мистецтва, спортивних споруд, не являли собою повноцінного життєво необхідного середовища, здатного безпосередньо формувати людину високої моральної і правової культури. Щоб процес такого формування відбувався, щоб він міг позитивно впливати на особистість кожного, по-перше, у сфері дозвілля повинні не менше, ніж у школі і родині трудитися над вихованням молоді, педагоги-професіонали. Вони повинні більше, ніж хто інший, володіти етикою міжособистісних неформальних відносин, методами організації та проведення дискусій, ораторським мистецтвом, проблемами молодіжної моди, культурою охорони навколишнього середовища, умінням вирішувати побутові проблеми молоді, охороняти їхні права й інтереси, володіти фізичною культурою і культурою поведінки, розбиратися в психологічних, моральних і інших проблемах сім'ї.

По-друге, проблема залучення молоді до організованих форм проведення дозвілля ускладнена тим, що для його успішної організації необхідні цілеспрямовані і тривалі зусилля по виробленню у молоді відповідних інтересів і потреб. В умовах, коли раніше існуюча мережа кружків і секцій за інтересами цілком переведена на платну основу, особи, відповідальні за організацію дозвілля, роблять усе можливе, щоб відбитися від юнаків та дівчат, які вчиняють правопорушення, стоять на профілактичному обліку у зв'язку із вчиненими злочинами, від звільнених з випробуванням, щоби взагалі не працювати з такою категорією молоді в сфері дозвілля.

Негативно впливає на можливість більш широкого залучення до організованих форм проведення дозвілля педагогічно запусненої молоді їх досить висока загальна орієнтація на можливість отримання плодів щасливого життя нечесним, а точніше, злочинним шляхом. Цьому сприяє негативний вплив засобів масових комунікацій, особливо телебачення, що, з одного боку, стали надбанням всіх і безумовно розширили загальну інформованість, а з іншого – ведуть пропаганду романтично-пригодуницького життя злочинців, веселого проведення часу і отримання неабияких прибутків за рахунок проституції, вимагання, крадіжок тощо. Телебачення, газети й інші видання заповнені матеріалами, що рекламують нездорові форми інтимних відносин, ставтеву розбещеність, жорстокість, всюдозволеність. Розкрадання різних предметів техніки, викрадення автомашин, коштовностей складають в останні роки значну питому вагу в структурі злочинів, вчинених молоддю⁵. Серед саме такого контингенту більше всього виявляється осіб розгублених, слабких духом, які тягнуться до алкоголю, а особливо до наркотиків⁶. Тому, по-третє, необхідно розробити систему профілактичних заходів задля запобігання рецидиву злочинів серед осіб молодіжного віку. На жаль, у жодному регіоні, де проводилися дослідження, не вдалося знайти навіть спроб розробити і здійснити в масштабах міста чи району систему відповідних виховно-профілактичних заходів, розрахованих на тривалу перспективу.

Усе перераховане свідчить про необхідність сьогодні вишукати позитивні резерви дозвілля, що могли б істотно поліпшити положення справ з вихованням молоді та відвернення її від вчинення злочинів. Саме через їхнє максимальне використання і повинен проходити один зі стратегічних напрямків загальносоціального запобігання злочинам серед осіб молодіжного віку. Здорове дозвілля, добре організований вільний час може врятувати кримінально активну частину молоді від негативних криминогенних впливів, зокрема, соціального неблагополуччя, педагогічної чи просто людської байдужості тощо. Проблема в тім, щоб нарощувати, зміцнювати позитивний потенціал цієї сфери, розглядати її в якості одного з найважливіших інститутів соціалізації особистості, особливо молоді, яку ми називаємо кримінально активною⁷. На сьогодні вона гірше всього організована і забезпечена, найменш контрольована і, що особливо нетерпимо, часто знаходиться в руках осіб, які раніше відбували покарання і мають достатній злочинний досвід, володіють кримінальною субкультурою, яку насаджують молоді, чим калічать їх долі.

Не менш важлива в криминологічному плані й інша сторона організації сфери дозвілля. Фахівці, які розробляють питання запобігання злочинам та правопорушенням, постійно виявляють значне число активно діючих, явно криминогенних факторів дозвілля. Головне, на що звертається увага в даних дослідженнях – це спонтанна освіта різних дозвіллевих товариських груп, діяльність яких носить яскраво виражений антисоціальний характер у силу об'єднання в них осіб, які мають відповідні погляди, орієнтації і звички поведінки. Відзначаються низький культурний рівень окремих категорій населення, конфліктність їх міжособистісних дозвіллевих і побутових відносин, перевага, а в окремих регіонах і наростання в їхньому середовищі негативних моделей поведінки (пияцтво, розпуста, азартні ігри тощо), а також і осіб, які їх реалізують. Саме вони підсилюють криминогенну спрямованість дозвіллевого середовища.

Останнім часом криминологи звертають увагу на зростання чисельності неформальних об'єднань⁸, що тим чи іншим чином відповідають різноманітним інтересам і запитам юнаків і дівчат, рівню їх освіти, інформованості, добробуту, при одночасній нездатності суспільства, за певних умов, задовольняти ці запити й інтереси. Нерідко члени таких об'єднань приймають активну участь у різних зібраннях, зборах футбольних фанів тощо. Непоодинокі випадки, коли розважальний захід може закінчуватися суперечками, бійками і навіть «кулачними боями», оскільки членами деяких неформальних організацій та угруповань часто стають ті, хто насамперед за якимись причинами не був визнаний в офіційних колективах. Вони самоутверджуються в неформальних, у т.ч. у відкрито хуліганських компаніях.

Стимулює ріст неформальних об'єднань й усе більш зростаючий вплив іноземної ідеології, що переносить у свідомість і поведінку молоді стандарти різних західних молодіжних груп із властивим тільки ним стилем життя. Даний процес в останні роки активізувався тим, що усе більш значна частина інформації, у тому числі і про зовні привабливі «моделі» західного способу життя, надходить до них прямо не тільки че-

рез засоби масової інформації, але й у результаті сфери спілкування, що розширилася, з іноземними туристами, працівниками закордонних фірм і підприємств, що проживають у країні, у результаті збільшення поїздок українських громадян за кордон. Це створило нову ситуацію, що відкриває численні важко контрольовані канали для проникнення в середовище молоді виробів західної, так званої «масової» культури. Такі відзначені негативні процеси в сьогоденних екстремальних умовах бідності і духовно-морального зuboжіння привели до того, що деякі угруповання молоді все частіше перероджуються із дозвіллевих в угруповання типу організованої групи з твердою дисципліною, де члени групи примушуються до обов'язкових внесків, участі в протиправних діях, у тому числі залучаються до вчинення злочинів.

Досліджуючи злочинність молоді, необхідно зупинитися на основних причинах, що породжують таку злочинність, а також приділяти увагу взаємозв'язку цих причин та вільного часу молоді. До дозвілля, перш за все, потрібно підходити як до засобу виховання та самовиховання людини, формування всебічно, гармонійно розвинутої особистості. При виборі і організації тих чи інших занять, форм дозвілля необхідно враховувати їх виховне значення, чітко уявляти, які якості особистості вони допомагають сформувати та закріпити в людині, оскільки формування та розвиток здібностей може бути реалізованим лише на основі задоволення потреб. Останні в даному взаємозв'язку виступають рушійною силою здібностей. У зв'язку з цим вказане завдання передбачає всебічний розвиток здібностей людини і таке ж всебічне задоволення її потреб. Зрозуміло, що вирішення цього завдання неможливе без сфери дозвілля, де знаходить задоволення цілий комплекс потреб, тому числі і потреб особистості в розвитку, самовдосконаленні. Воно проявляється як її свідоме бажання навмисно впливати на себе певними заняттями, вправами з метою самовдосконалення, розвитку.

Важливо, щоб дозвілля не тільки розважало, а й сприяло вихованню юнаків та дівчат, їх всебічному розвитку, допомагало формувати в них науковий світогляд, політичну культуру, естетичні погляди та смаки, виробляло вміння відстоювати та берегти свої ідеали та духовні цінності, і, що дуже важливо, протистояти негативним впливам. Завдяки цілеспрямованій організації дозвілля молодь може краще зрозуміти власне життя, свої професійні якості, творчі здібності. Таким чином, активне, змістовне дозвілля потребує певних потреб та здібностей, а тому необхідно робити акцент на творчі види заняття у дозвільній сфері, на забезпечення прямої участі в них кожної молодої людини. Саме це стане правильним шляхом формування у юнаків і дівчат особистісних якостей, які сприяють змістовному та активному проведенню дозвілля.

Ставлення до організації сфери дозвілля молоді за залишковим принципом в пострадянський період призвело до посилення стихійно-кримінальної самоорганізації молодих людей на основі неформальних об'єднань. Враховуючи проходження у державі затяжної кризи, є підстави говорити про неспроможність відповідних соціальних та державних інституцій цілеспрямовано концентрувати і направляти енергію молодих людей у сфері дозвілля задля відволікання їх від злочинної активності. За таких умов, необхідно запроваджувати державні та регіональні програми профілактики антигромадського способу життя молоді у сфері дозвілля, де передбачати виявлення і усунення причин негативного використання вільного часу і вживання заходів по організації взаємодії суб'єктів профілактики у сфері дозвілля з метою підвищення ефективності боротьби з деформацією способу життя молоді та створення умов для їх соціалізації.

¹ *Клименко О. П.* Кримінологічні наслідки саморуїнливої поведінки молоді: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. П. Клименко. – К., 1996 – 22 с.; *Крутер М. С.* Методологические и прикладные проблемы изучения и предупреждения преступности молодежи: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / М. С. Крутер. – М., 2002. – 54 с.; *Лелеков В. А.* Молодежная преступность: проблемы и опыт регионального исследования: монография / Лелеков В. А. – Воронеж: ВВШ МВД РФ, 1998. – 119 с.; *Денисов С. Ф.* Детерминанти злочинності молоді і моделі кримінологічної превенції злочинів молоді: монографія / Денисов С. Ф. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2010. – 396 с.

² *Алимов С. Б.* Насильственная преступность в сферах быта и досуга (проблемы криминологической типологии) / Алимов С. Б., Антонов-Романовский Г. В., Резник Г. М. // Вопросы борьбы с преступностью. – 1980. – № 33. – С. 12-21; *Бельцов Н. И.* Криминологический анализ и предупреждение преступлений, совершаемых в сфере быта и досуга / Бельцов Н. И. – Чебоксары: Изд-во Чуваш. ун-та, 2001. – 130 с.; *Бабаев М. М.* Молодежная преступность / М. М. Бабаев, М. С. Крутер. – М.: Юристъ, 2006. – 382 с.; *Ревин В. П.* Современные проблемы изучения и организации борьбы с преступлениями в сферах семейно-бытовых и молодежно-досуговых отношений: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / В. П. Ревин. – М., 1994. – 51 с.

³ *Голіна В. В.* Попередження тяжких насильницьких злочинів проти життя й здоров'я особи: навч. посіб. / Голіна В. В. – Х.: Рубікон, 1997. – 52 с.

⁴ *Голіна В. В.* Кримінологічна характеристика корисливо-насильницької злочинності неповнолітніх та особливості попередження її у великому місті / В. В. Голіна, В. П. Ємельянов, Б. М. Головкін, В. С. Батиргареева // Питання боротьби зі злочинністю: Зб. наук. праць. – 2006. – № 11. – С. 3–22; *Шакун В. І.* Урбанізація і злочинність: монографія / Шакун В. І. – К.: УАВС, 1996. – 256 с.; *Шакун В. І.* Суспільство і злочинність / Шакун В. І. – К.: Атіка, 2003. – 784 с.; *Федоренко Д. В.* Гео-криміногенна обстановка в особливо великому промисловому місті (на основі статистичних даних по місту Донецьку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Д. В. Федоренко. – Х., 2000 – 20 с.

⁵ *Яницька Н. В.* Сучасні тенденції злочинності серед молоді / Н. В. Яницька // Право України. – 1998. – № 12. – С. 86–89; *Пісоцька Н. М.* Рецидивна злочинність молоді та її попередження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Н. М. Пісоцька. – К., 2001 – 20 с.

⁶ Вилкс А. Я. Грани досуга. Как влияет свободное время на наркотизацию / А. Я. Вилкс // Наркотизм: преступление против себя и общества. – 1992. – С. 221–232; Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання: наук.-практ. посіб. / За заг. ред. А. П. Закалюка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 296 с.; Загальносоціальна та спеціальна профілактика наркоманії та ВІЛ/СНІДу: навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. М. Джузи. – К.: НАВСУ, 2004. – 80 с.

⁷ Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика. Кн. 2 / А. П. Закалюк. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 712 с.; Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / [Даньшин І. М., Голіна В. В., Валуйська М. Ю. та ін.]; за ред. В. В. Голіни. – [2-ге вид. перероб і доп.]. – Харків: Право, 2009. – 288 с.; Курс кримінології: загальна частина: підручник. Кн. 1 / [Джуза О. М., Михайленко П. П., Кулик О. Г. та ін.]; за заг. ред. О. М. Джузи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 352 с.

⁸ Ермаков В. Д. Досуг, учеба и групповое противоправное поведение / В. Д. Ермаков // Криминологи о неформальных молодежных объединениях. Проблемы, дискуссии, предложения. – 1990. – С. 238–247; Яницька Н. В. Поняття молодіжних злочинних угруповань корисливо-насиленницької спрямованості / Н. В. Яницька // Право України. – 1998. – № 6. – С. 66–69; Аминов Д. И. Молодежный экстремизм / Д. И. Аминов, Р. Е. Оганян. – М.: Триада, 2005. – 196 с.

Резюме

Наукова стаття присвячена аналізу криміногенних чинників у сфері організації дозвілля, які впливають на свідомість і поведінку молодого покоління. Розкриваються напрямки роботи по запобіганню злочинності молоді під час дозвілля.

Ключові слова: молодь, злочинність, кримінальна активність, запобігання злочинності молоді, дозвілля.

Резюме

Научная статья посвящена анализу криминогенных факторов в сфере организации отдыха, которые воздействуют на сознание и поведение молодого поколения. Раскрываются направления работы по предотвращению преступности молодежи во время отдыха.

Ключевые слова: молодежь, преступность, уголовная активность, предотвращение преступности молодежи, отдых.

Summary

The scientific article is devoted to the analysis of criminogenic factors in the field arrange and leisure area influencing the consciousness and conduct of the young generation. Labor directions on youth crime prevention in leisure time are cleared up.

Key words: youth, criminality, criminal activity, prevention criminality of young people, leisure.

Отримано 2.02.2011

О. М. ІГНАТОВ

Олександр Миколайович Ігнатов, кандидат юридичних наук, ст. науковий співробітник, доцент Кримського юридичного інституту Одеського державного університету внутрішніх справ

РОЛЬ ПСИХІЧНИХ АНОМАЛІЙ В ДЕТЕРМІНАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Детермінанти протиправної поведінки у формі психічних аномалій, які при несприятливому впливі середовища можуть призвести до вчинення злочинів, постійно вивчаються кримінологією, оскільки при наявності психопатологічні детермінанти найбільш значущі для злочинів¹, а відсоток осіб з психічними аномаліями серед насильницьких злочинців є дуже високим, що в сучасних умовах підвищеної соціальної напруженості, зростаючого рівня психічної дезадаптації населення, збільшення кількості емоційно-стресових порушень є цілком закономірним явищем².

Метою даної статті є встановлення ролі психічних аномалій у детермінації злочинної насильницької поведінки. Її новизна полягає у встановленні ролі психічних аномалій (як біологічного походження, так і придбаних) у детермінації кримінального насильства, враховуючи їх значення у формуванні особистості злочинця та механізми вчинення злочину.

Дослідження, проведені ще за часів СРСР, встановили, що середня частота психічних відхилень (так званій, «психопатологічний індекс») у осіб, засуджених за вчинення злочинів, дорівнює 70 %³. Фахівці постійно звертають увагу на той факт, що саме серед насильницьких злочинців можна спостерігати значну кількість осіб з аномаліями психіки. Так, значна частка осіб (майже 70 %), що мають психічні аномалії, які зумовлені як вродженими, так і соціально набутими якостями особистості спостерігається серед вбивць (від 70 до 90 %), серед гвалтівників (біля 80 %) та осіб, що вчинили тілесні ушкодження (біля 70 %)⁴.

Ученими встановлена наявність певного зв'язку деяких видів злочинів, насамперед насильницьких, з нервово-психічними детермінантами у вигляді аномалій психіки. Найбільш значною серед насильницьких